

2 NA OKRAJI BRITSKÉHO IMPÉRIA (1763–1867)

Québec britskou kolonií

„CONQUEST“

Dobytí francouzské kolonie Brity, tzv. Conquest, bylo často interpretováno odlišně. Pro frankofonní Kanadany představovalo počátek represí, z pohledu anglofonních obyvatel zahájilo budování společného života dvou národností v rámci britských institucí. Někteří francouzští katolicky orientovaní historici sice oceňovali, že dobytí Québecu pomohlo zachránit Kanadu od „bezbožnictví“ francouzské revoluce, ale většina v „Conquestu“ viděla prudké zpomalení přirozeného ekonomického, sociálního a kulturního vývoje francouzské Kanady. V období tzv. Tiché revoluce v 60. letech 20. století argumentovali Québečané tím, že střední vrstvy Nové Francie byly v jeho průběhu nuceny k návratu do Francie, čímž se kolonie vůči britským dobyvatelům dostala do podřízeného postavení. Protiargumentem jejich oponentů bylo tvrzení, že hlavní problémy nepřinesl sám citelný početní úbytek frankofonních středních vrstev, ale spíše zavádění nových ekonomických metod, s nimiž se francouzští obchodníci nestačili v krátkém čase vyrovnat. Ať už byly a jsou názory na dobytí francouzské Kanady a jeho důsledky jakékoli, jedno je zcela zřejmé: jak z feministických pozic konstatovala historička Susan Mannová-Trofimenkoffová, „dobyť je něco jako znásilnění“. A v dějinách francouzské Kanady není důležitějšího mezníku.

Mírová smlouva podepsaná v Paříži v roce 1763 formálně stvrdila konec sedmileté války a Francie předala Kanadu do britských rukou. Britové, kteří mohli dát přednost západoindickému ostrovu Guadeloupu, jenž by pro ně byl se svou produkcí cukru ekonomicky zajímavější, nakonec vzali za vděk Kanadou, neboť chtěli sérii válek s Francií ukončit. Hned příští rok zde ustavili civilní vládu a kolonii, rozdělenou do tří vojenských oblastí (Montréal, Trois-Rivières a Québec), sjednotili v jednu provincii pod názvem Québec v čele s Jamesem Murrayem ve funkci guvernéra.

Mírová smlouva ovšem Britům přinesla velké dilema: stali se pány kolonie s početným francouzským obyvatelstvem (60 000 frankofonních Kanadánů mělo „spravovat“ 600 Britů), o jehož loajalitu v případném dalším konfliktu bylo možné oprávněně pochybovat. Jediné řešení Britové spatřovali v asimilaci – v protestantizaci a anglikanizaci místního obyvatelstva. To znamenalo soustavnou podporu britského přistěhovalectví do Québecu. Tato politika se ale nesesetkala s velkým úspěchem: anglickým kolonistům se nechtělo stěhovat se do nepříliš příznivých klimatických podmínek bývalé Nové Francie

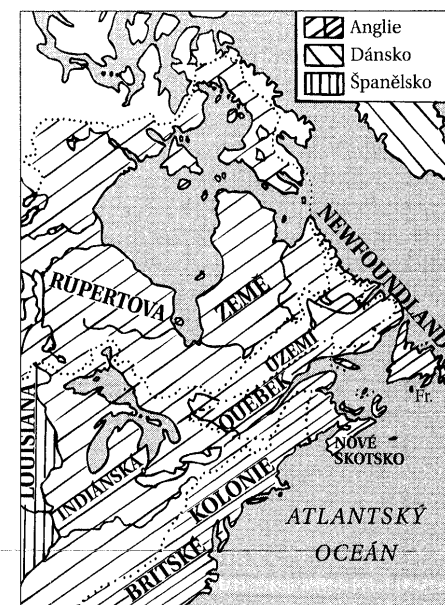
a žít společně s osadníky, kteří hovořili jiným jazykem a řídili se odlišnými zvyky a zákony. Noví osadníci dávali spíše přednost pronikání směrem na západ. Vzhledem k nízkému počtu anglických přistěhovalců a díky vysoké natalitě původních francouzsky mluvících osadníků měl v době americké revoluce Québec téměř výhradně francouzské obyvatelstvo. V obavách před možným spojením Québecu se vzbouřeneckými americkými koloniemi schválil britský parlament v roce 1774 zákon o Québecu (*Quebec Act*), který katolickému frankofonnímu obyvatelstvu vycházel v mnohém vstříc.

PONTIAKOVO POVSTÁNÍ

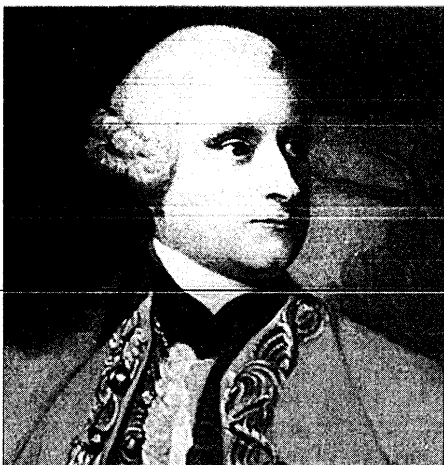
Kromě převzetí správy nad Novou Francií se Britové museli vyrovnat i s nespojeností původních obyvatel, kteří se bouřili proti zabírání půdy novými kolonisty postupujícími směrem na západ. Hořký pocit v nich vyvolávalo i chování Angličanů, jež se podstatně lišilo od přístupu Francouzů, kteří vůči nim dříve úspěšně uplatňovali konejšivou politiku štědrého rozdávání dáreků. Angličané sice s původními obyvateli podepisovali smlouvy, ale za získanou půdu platili jen zřídkka. Náčelníku Ottawů Pontiakovi se podařilo vytvořit kmenovou konfederaci, která bílým osadníkům bránila v dalším zabírání půdy. Generál Amherst, jenž „francouzskou“ politiku úplatků odmítal, na svou tvrdohlavost záhy doplatil. Pontiac a jeho spojenci po úspěšném útoku obsadili v květnu 1763 všechny britské opěrné body na západ od Niagary.

Britové proti původním obyvatelům uplatňovali i značně neobvyklé způsoby boje. Používali například jakousi primitivní „biologickou válku“: šířili mezi Indiány různé nemoci, vůči nimž neměli původní obyvatelé rozvinutý imunitní systém, takže na ně houfně umírali. Jak dalece se tato taktika praktickovala, není jasné; zachovala se však zpráva o tom, že jakýsi kapitán Ecuyer záměrně daroval v červnu 1763 ve Fort Pittu skupině Indiánů dvě pokrývky a kapesník z nemocnice, kde se léčili pacienti nakažení spalničkami.

Podepsání smlouvy mezi Brity a Francouzi připravilo Pontiakovi o možnost získat podporu francouzských oddílů

Pařížskou smlouvou (1763) se východní Severní Amerika – s výjimkou St-Pierre a Miquelonských ostrovů (Francie) – stává britským územím. Britské koloniální vlády utvořeny pro Québec, Newfoundland (s ostrovy Ile d'Anticosti a Iles de la Madeleine), Nové Skotsko (společně s Novým Brunšvikem a Ostrovem Prince Eduarda). Společnost Hudsonova zálivu spravuje Rupertovu zemi. Španělsko získává Louisianu.

James Murray

z Louisiany. Počáteční válečné nadšení Indiánů ale brzy vystřídala nutnost věnovat se lovu a postarat se tak o zajištění zásob na zimu. Stará rivalita mezi kmeny všeindiánskou alianci rozložila, takže se Britům koncem roku 1764 podařilo odpor nejednotných indiánských kmenů s konečnou platností zlomit.

Proklamace z roku 1763, schválená britským parlamentem, reagovala na odpor původních obyvatel proti dalšímu pronikání kolonistů do indiánských lovišť. Proklamací se zřizovala velká rezervace na západ od Alleghanského pohoří, v níž měly žít kmeny přátelsky nakloněné Britům. Britové tak uznali, že nemají právo na indiánská území, pokud britská koruna pů-

vodní obyvatele řádně nevyplatí. Tyto obchodní transakce měly napříště probíhat pod přísnou kontrolou Londýna a představovaly v podstatě první uznání práv původních obyvatel na jejich území. Přes proklamaci z roku 1763 však Britové nedokázali zabránit divokému zabírání území půdychtivými Američany, kteří se do úrodných oblastí Ohia začali přímo hrnout.

Proklamace z roku 1763, která Indiánům přiznala jistá práva, značně oklestila Québec a jeho hranice. Provincii bylo přiznáno území ve tvaru čtyřúhelníku v okolí řeky sv. Vavřince, Québécošané tak ztratili nejen část svých území, ale i svá práva: římskokatolíci se například nesměli ucházet o žádný úřad ve státní správě, provincie měla vytvořit podmínky pro příchod anglických protestantů z Nové Anglie. Svůj projev nesouhlasu s proklamací a jejími důsledky projevovali obyvatelé provincie různě: odmontovávali kola od vozů, s nimiž měli jezdit na neplacené povinné práce na obecních komunikacích, odmítali povinnou vojenskou službu v době bojů s Pontiakem, protestovali proti justičnímu systému. Povstání v provincii zabránila pouze přítomnost britského vojska a vědomí, že by jim jejich mateřská země nemohla účinně pomoci.

SOCIÁLNÍ SLOŽENÍ QUÉBEKU

Ve městech, která byla ve skutečnosti spíše rozlehlejšími vesnicemi, žilo necelých 20 procent obyvatel celé provincie. Samotné město Québec mělo necelých 7000 obyvatel, Montréal 5000 a v Detroitu, který připadl provincii při novém uspořádání proklamací z roku 1763, žilo přibližně 2000 obyvatel. Přednosti, které skýtal život ve městech, především snazší přístup k některým druhům zboží či služeb, provázela i řada nevýhod. Obyvatelstvo měst sužovaly epidemie, zapříčiněné nakaženými zdroji pitné vody a špatnou hygienou. Další metlu představovaly četné požáry. 18. května 1765 vyhořelo v Montréaleu více než 100 domů a stovky lidí zůstaly bez střechy nad hlavou. Cena pozemků

ve městě šla nahoru; bohatí si stavěli nové kamenné domy, chudší pouze dřevěná stavení a někteří řemeslníci a dělníci se dokonce museli uchýlit až za městské brány, kde půda byla levnější.

Původní tradiční elity kolonie – seigneurialové a církve – se po „Conquestu“ ocitli v obtížné situaci. Seigneurialové, kteří žili z renty ze svých pozemků, ztratili privilegia spojená s jejich blízkou vazbou k francouzské koruně. Guvernér James Murray a jeho nástupce Guy Carleton, kteří pro ně našli pochopení a nepřilíš prozíravě doufali, že přes ně najdou spojení s ostatními vrstvami společnosti, se zasadili o to, aby Londýn potvrdil zachování seigneurialního systému.

V složité pozici se ocitla také katolická církev. Guvernér Murray ji považoval ze centrum potenciálního odporu proti Britům a především na mužské řady jezuitů a sulpiciánů hleděl se značným podezřením. Murray se brzy zřekl původních britských snah o protestantizaci francouzských Kanadánů a s pragmatickým realismem začal podporovat loajální katolické kněze. Přesto se počet katolických kněží po „Conquestu“ snížil z 200 na 140. Britská armáda pro sebe zabrala majetek jezuitů v Québeku a o svůj osud se právem obávali i bohatí sulpiciáni v Montréaleu. Ženský řád voršilek na tom byl mnohem lépe. Jepťišky se staly pevnou součástí kanadské společnosti; jejich pomoc se v nemocnicích a v mnoha dalších sociálních službách stala nepostradatelnou.

Nejedlikátnější problém katolické církve v Québeku představovalo zajištění nástupce zemřelého biskupa Pontbrianda. Londýn totiž neměl na podporování „papežských“ struktur v nově získané kolonii nejmenší zájem. Když však sulpiciáni navrhli na uprázdněný stolec svého představeného Etiena Montgolfiera, vložil se do celé kauzy guvernér Murray a podpořil vikáře québecké diecéze Jeana-Oliviera Brianda, který byl britské koruně více nakloněn. Aby se Briand mohl stát biskupem, musel se nejdříve plavit do Londýna, aby získal oficiální anglické potvrzení do své funkce, poté do Francie a nakonec jeho jmenování potvrdil až Řím. V červnu 1766 tak kanadská katolická církev opět získala svého představeného: mohli být jmenováni noví kněží a znovu posílena kněžská disciplína, jež v posledních letech značně upadala. Guvernér využíval církev a kostely k různým oficiálním vyhlášením; s tím, jak nový biskup vykonával svou funkci, byl nadmíru spokojen. Briand svou loajalitu vyjadřoval tím, že věřící nabádal k tomu, aby koruně britské prokazovali stejnou úctu, jakou dříve prokazovali koruně francouzské; doporučoval jim dokonce, aby se za anglického krále Jiřího III. upřímně modlili.

Další významnou složku québecké společnosti tvořili obchodníci; většina z nich se zabývala prodejem kožešin. Po „Conquestu“ je začali vytlačovat konkurenti z Británie i z jižnějších amerických kolonií. Osud frankofonních středních vrstev, především obchodníků, se stal předmětem mnoha odborných diskusí. Vazby na Francii, které dosud spolehlivě fungovaly, se „Conquestem“ přerušily a francouzští obchodníci se museli přizpůsobit nové situaci. Jedni své obchody úspěšně převedli z Francie do Anglie, druzí se však často vzhledem k nedostatku potřebných finančních prostředků přeorientovat nedokázali.

Nové investice přicházely do Kanady především z Británie. Většinu vojenských zakázek získali britští obchodníci, což následně stimulovalo rozvoj řady britských firem. Britští obchodníci navíc mohli k dopravě svého zboží využívat vládní loďstvo a snadněji získávali oficiální podporu, ať už v Londýně, nebo

v Québeku. Britové v té době již uvykli konkurenci, francouzský obchod naopak dosud řídil a reguloval stát. Francouzům zůstala alespoň jedna výhoda: Indiáni kolem Velkých jezer i nadále obchodovali mnohem raději s nimi než s Brity.

Přes všechna zvýhodnění, jichž se britským obchodníkům dostalo, nebyly jejich vztahy s guvernérem právě nejlepší. Murray raději jednal s frankokanadskými seigneury, kteří mu byli bližší svým sociálním statutem, než s britskými obchodníky, jež považoval za obhroublé ignoranty. Ti proto guvernéra obvinili z despotismu, odmítli jeho přísnou kontrolu nad trhem s kožešinami a vyčetli mu smířlivý postoj vůči francouzsky mluvícímu katolickému obyvatelstvu, jež tvořilo 95 procent populace. Využívali přitom různic, které se vyskytovaly mezi guvernérem jako představitelem moci civilní a komandantem Ralphem Burtonem jako představitelem moci vojenské. Murray pak v červnu 1766 odplul do Británie, aby tam svůj postoj vůči frankofonním Québečanům obhájil; guvernérem sice formálně zůstal ještě další dva roky, ale do Québeku se již nevrátil.

Murrayův nástupce Guy Carleton si získal podporu britských obchodníků uvolněním trhu s kožešinami, vláda si však i nadále podržela kontrolu nad smlouvami s původními obyvateli. Obchodníci si brzy začali stěžovat na ostrou konkurenci bohatších kolegů z New Yorku a z Pensylvánie. Ve snaze uspokojit jejich požadavky a zamezit hrozbě odtržení neloajálních frankofonních Québečanů v případě katastrofy žádal guvernéř Carleton o legální úpravu jejich vztahu k britské koruně. Jeho shovívavá politika vůči špičkám francouzské společnosti a katolické církvi, se kterou krácel ve stopách svého předchůdce, však byla mnohým solí v očích.

ZÁKON O QUÉBEKU

Koncem 60. let 18. století byla Británie nucena koncepci správy québecké kolonie přehodnotit. Menšina anglofonního obyvatelstva, především obchodníků, požadovala stejné svobody, jakých dosáhli obyvatelé třinácti kolonií Nové Anglie. Tito lidé měli pocit, že představitelé Londýna v kolonii nepochopili, že právě oni jsou skutečnou páteří tamní společnosti. Jejich požadavky podpořili dokonce i někteří francouzští obchodníci, neboť doufali, že obdobný statut získají i oni. Zatímco Angličané požadovali zavedení anglického obchodního práva, Francouzi si přáli návrat k dřívějším zvyklostem. Angličané vyvozovali z dobytí Québeku výlučné privilegium protestantů zastávat úřady ve státní správě, Francouzi naopak požadovali rovnost možností.

Pro Londýn byla prioritou otázka bezpečnosti. Zákon o Québeku, schválený v roce 1774, určil hranice provincie, která se rozprostírala až do sousedství Ohia. Británie se snažila omezit konkurenci mezi obchodníky: Québec byl na prodeji kožešin hospodářsky mnohem závislejší než New York a dohoda měla přispět k určitému ekonomickému narovnání. Rozšíření území Québeku vyvolalo reakci ze strany Američanů, kteří protestovali proti porušení proklamace z roku 1763 a bránili pronikání katolické církve do další oblasti. Střetávaly se zde dva zcela odlišné právní systémy: francouzské občanské právo a britské právo zvykové.

Zákonem ale nebyly nadšeni ani angličtí obchodníci, protože stvrzoval seigneurialní systém. Nové zákony měla napříště přijímat Zákonnodárná rada, jme-

novaná guvernérem, do jejíž pravomoci spadalo i odvolávání radních. Zákon dokonce umožňoval, aby se jejími členy stali katolíci, pokud byli ochotni složit speciální přísahu. Ve Velké Británii samé získali katolíci taková práva až ve 20. letech 19. století. Zvětšení území Québeku bylo přijato s nadšením, ale jinak pociťovali angličtí obchodníci zklamání, neboť požadovali ustavení voleného shromáždění složeného pouze z protestantů.

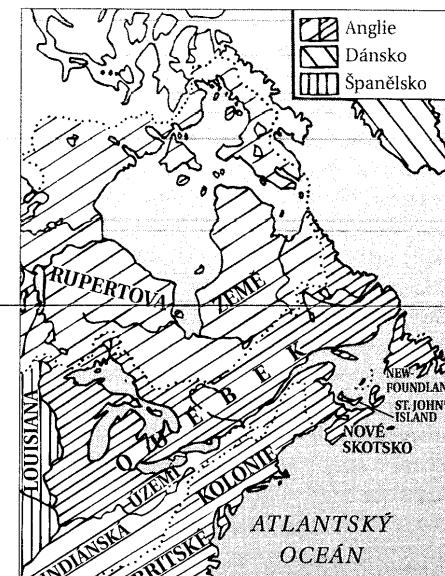
Zákon o Québeku nicméně doprovázely tajné dodatky, které jeho duchu zcela protiřečily. Instrukce na guvernérovi požadovaly, aby zvážil možnost plného uznání anglického právního systému. Pod plnou kontrolu státu se postupně měla dostat i katolická církev.

Biskup Briand se o tajných dodatkách, doprovázejících zákon o Québeku, záhy dozvěděl, ale guvernéř Carleton jej ujistil, že instrukce dodržovat nemíní, neboť jeho hlavním úkolem je zajištění bezpečnosti, což se mu bez tradičních opor, velkých vlastníků půdy a církve, nemohlo podařit. Politika asimilace, kterou britská koruna pro Québec připravovala, nemohla být zatím plně prosazována ze zcela praktického důvodu: naprostou většinu obyvatelstva tvořili francouzsky mluvící katolíci.

AMERICKÁ REVOLUCE A QUÉBEC

Vliv americké revoluce na osud Québeku nebyl o nic méně významný než vliv „Conquestu“ britskými vojsky. V 70. letech 18. století kolony kolovaly letáky, vyzývající ke vzpouře proti britské nadvládě. Francouzský rodák Fleury Mesplet, kterého do Québeku vyslal Benjamin Franklin, se usadil v Montréalu a vydával zde *The Gazzete*, hlásající americké a později francouzské ideály svobody.

Na Druhém kontinentálním kongresu ve Philadelphii padlo rozhodnutí obsadit Kanadu, aby se tak zabránilo koncentraci britského vojska, jež by mohlo následně zahájit tažení na jih. V září 1775 generál George Washington po postupu kolem jezera Champlain a k řece Maine obsadil Québec. Francouzští Kanadané byli postaveni před zásadní volbu. Velcí statkáři stejně jako církve se postavili proti požadavkům amerických kolonií a hájili probritské stanovisko. To se však nesetkalo s podporou většiny obyvatel, která sympatizovala s ideály amerických kolonistů. Zklamáný guvernéř Carleton, jenž předtím vyslal do Londýna zprávu o tom, jak zákon o Québeku obyvatele kolonie upokojil,

Ostrov sv. Jana oddělen od Nového Skotska (1769). Zákon o Québeku (1774) rozšiřuje území Québeku o Labrador, Ile d'Anticosti, Iles de la Madelaine a indiánské území na sever a směrem na západ a jih až k řekám Ohio a Mississippi.

48 potlačil odpor prostých obyvatel kolonie teprve za asistence vojska a vyhlásil výjimečný stav.

Nakonec byl ale Carleton nucen prchnout do Montréal, který byl však o několik měsíců později, na vánoce 1775, americkými oddíly obsazen také. Britská flotila, která dorazila po řece sv. Vavřince v květnu 1776, ovšem demoralizované a špatně vyzbrojené Američany záhy vytlačila. O rok později se Britové chystali vyrazit z Québecu směrem na New York. Jejich plány zmařila bitva u Saratogy nedaleko Albany, kde britské oddíly podlehli americké převaze. Aliance mezi Francií a americkými koloniemi pak vnesla do války nové prvky. Francie se sice zavázala, že se nepokusí okupovat Québec ani Nové Skotsko, ale Ludvík XVI. doufal, že Británii citelně oslabí a současně se mu podaří zavázat si americké kolonie. Na proniknutí Američanů do Kanady neměl sebemenší zájem, Američané si naopak nepřáli obnovení Nové Francie.

Frankokanadané, kteří se inspirovali americkými ideály svobody a byli nakloněni je podporovat, však mezi britskými a americkými dobyvateli nespatořovali velký rozdíl. Od amerických rebelů se lišili svým jazykem i vírou. Snažili se proto zachovávat neutralitu a těžit z nárůstu cen zemědělských produktů, jež válka ztrojnásobila.

Joseph Brant, náčelník Mohawků

Stejně jako francouzští Kanadané se dramatickými spory mezi britskými kolonisty cítili ohroženi i původní obyvatelé. Liga Irokézů, která přežila několik staletí, byla zničena a Mohawkové byli připraveni o rozlehlá území. Po porážce Pontiakova povstání se Britové snažili rozvíjet s původními obyvateli dobré vztahy a zajistit si tak jejich vojenskou podporu. Významnou roli při tom sehrál William Johnson, který žil v Mohawském údolí a znal řeč Mohawků; společníci mu byla sestra náčelníka Ligy šesti národů Josepha Branta Molly. William Johnson a Molly se účastnili dlouhých jednání o určení hranic indiánských teritorií po proklamaci z roku 1763 a ztroskotání Pontiakova povstání. Ve Williamově díle pokračoval jeho synovec Guy Johnson, kterého Britové pověřili, aby mezi původními obyvateli organizoval boj proti rebelům, kteří se postavili proti Jeho Veličenstvu.

Především díky náčelníkovi Josephu Brantovi Britové podporovali Mohawkové a Senekové. Indiáni kmenů Onondaga a Cayuga vyhlásili neutralitu,

zatímco někteří příslušníci kmenů Oneida a Tuscarora se postavili na stranu Američanů. V roce 1779 americké oddíly vedené generálem Johnem Sullivanem obsadily území Ligy šesti národů, pálily úrodu a ničily irokézské vesnice. Jejich zběsilé počínání přivedlo Onondagy a Cayugy do tábora Britů. Irokézové se za zničení svých vesnic pomstili vypálením amerických farem na území mezi řekami Ohio a Mohawk.

Mír přinesla až pařížská smlouva z roku 1783. Britové uznali území na jih od Velkých jezer za americké teritorium, ale o právech Indiánů v ní nepadla ani zmínka. Irokézové však cizí suverenitu nad svým územím nikdy neuznali. Náčelník Brant a jeho lidé byli hotovi raději zemřít, než by se nechali připravit o svá loviště. John Johnson, syn Williama a nástupce bratrance Guye, který se stal superintendantem pro záležitosti Indiánů, spěchal s Brantem vyjednávat. Québecký guvernér sir Frederick Haldimand se snažil Indiány usmířit, aby se nemstili na Britech, kteří zradili jejich zájmy. Pokoušel se proto také zdržovat předávání pevností v Osvegu, Niagaře, Detroitu a Michilimackinaku do amerických rukou, jak to předepisovala pařížská smlouva.

Původní obyvatelé požadovali, aby Američané uznali jejich nároky zakotvené v proklamaci z roku 1763. Pronikání nových osadníků na jejich území ale zabránit nedokázali. Zklamaný náčelník Joseph Brant, podporovaný Johnem Johnsonem, proto guvernéra požádal o možnost získat novou půdu severně od Ontarijského a Erijského jezera. Území, které pro Indiány Výkonná rada zakoupila od Mississaugů, předala do rukou Ligy šesti národů, aby ho „navždy“ užívaly. Joseph Brant i jeho sestra Molly dostali půdu a domy, Mollyiny dcery se vdaly za britské vojáky.

Mezitím prchaly tisíce loajalistů od amerických hranic na sever. Překvapený guvernér Haldimand pro ně musel hledat novou půdu. Mezi uprchlíky bylo i značné procento těch, kterým šlo o to, aby co nejsnadněji získali volnou půdu. Nasměřovat proud uprchlíků na východ do oblasti Eastern Townships mezi městy Montréal a Québecem bylo strategicky nevhodné pro blízkost hranice; usazovat je na půdě seigneurů guvernér nehodlal, neboť chtěl předejít případnému konfliktu s Francouzi. Orientoval proto lojalisty především do Nového Skotska nebo na západ do oblastí později nazývaných Horní Kanada. Náklady na jejich přestěhování i výkup půdy od Mississaugů hradila britská koruna.

Příliv anglicky hovořících usedlíků do Kanady povzbudil snahy britské správy anglikanizovat zemi. Britové nyní reprezentovali přibližně 10 procent ze 160 000 obyvatel kolonie. Guvernér Guy Carleton, nyní lord Dorchester, zaujal během svého druhého funkčního období v letech 1786–1796 vůči frankofonním Kanadanům mnohem tvrdší stanovisko. Postoj guvernéra podporoval i jeho nový poradce William Smith, loajalista z New Yorku, který se stal vrchním soudcem.

HOSPODÁŘSKÝ ROZVOJ

Odchod Američanů a následný mír ještě neznamenaly záruku úspěšného hospodářského rozvoje. Nepřízeň počasí a následná neúroda přivodila v roce 1787 hladomor, a to především v oblasti kolem Montréal. Předválečné úrovně v produkci obilí bylo dosaženo teprve po roce 1791. Následná nadprodukce

obilí se uplatnila ve Velké Británii, kde začínalo období industrializace, urbanizace a populačního nárůstu. Po americké revoluci a napoleonských válkách se kanadská ekonomika postupně začala pevněji integrovat do britského imperiálního ekonomického systému.

Navzdory hospodářsky příznivějším létům, které následovaly po roce 1791, kolonisty nadále sužovaly různé nemoci a epidemie, přenášené často kontaminovanými zásobami vody. K nejhorším patřily spalničky a břišní tyfus. Koncem 18. století se medicínou zabývalo jen nevelké množství praktiků, kteří většinou postrádali patřičné vzdělání. Soustřeďovali se především ve městech, ale 80 procent kanadské populace žilo na venkově. Společenská prestiž těchto lékařů nebyla vysoká a pacienti jim často odmítali zaplatit. V novinách se pak objevovaly urgencye plateb. V odlehlých venkovských oblastech se často používaly prostředky a postupy lidové medicíny, získané od původních obyvatel.

Většina obyvatel Québecu se zabývala zemědělstvím, prodej obilí však nepředstavoval stálý příjem, rybolov postupně upadal a export dřeva se prosazoval jen velmi pozvolna. Hlavní zdroj bohatství provincie tvořil obchod s kožešinami. Ještě v 80. letech reprezentoval trh s kožešinami přes polovinu veškerého vývozu. Nově založená Severozápadní společnost (*North West Company*), kterou tvořili výhradně anglicky mluvící obchodníci, ve svých rukou postupně soustřeďovala stále větší část exportu kožešin. Francouzi, kteří raději pracovali samostatně nebo v malých korporacích, byli postupně vytlačováni a v roce 1798 od nich původ-

Spojené státy americké získávají nezávislost (pařížská smlouva, 1783). Hranice USA sahají od Atlantiku k Lesnímu jezeru. Nový Brunšvik a Ostrův Cape Breton odděleny od Nového Skotska.

ní obyvatelé získávali pouze 15 procent výrobků. Na obchodní výpravy do západních oblastí se jim nedostávalo finančních prostředků.

Vztahy mezi obchodníky a státní správou se nadále zhoršovaly. Anglofonní obchodníci projevovali nesouhlas se zákonem o Québecu a dožadovali se voleného shromáždění, ve kterém by jejich zástupci hájili zájmy anglofonních Kanadánů, a naléhali na zavedení anglického obchodního práva. Přes některá dílčí opatření se jim však rozsáhlejší změny prosadit nepodařilo.

Obdobně jako jeho předchůdci Murray a Carleton představoval i guvernér Haldimand typ aristokratického konzervativce s autoritářskými sklony, jenž se o moc nechtěl s nikým dělit. Všichni tito guvernéři předsedali Zákonodárné radě, sami jmenovali její členy a prosazovali do ní své oblíbence, stejně jako vybrané seigneury. Guvernéři se obvykle obklopovali poradci, kteří pro francouzsky mluvící

obyvatelstvo většinou neměli velké pochopení. Aby získali podporu frankofonních Kanadánů, stýkali se s vybranými představiteli velkých vlastníků půdy a katolické církve, o nichž věděli, že se mezi obyvateli těší autoritě a vážnosti.

Růst konkurence a pokračující industrializace vyžadovaly od velkých statkářů značné investice. Většina seigneurů však tyto prostředky postrádala, a tak do rukou Britů postupně přecházelo i pozemkové vlastnictví; v roce 1784 Britové vlastnili už celou čtvrtinu québecké půdy. Francouzští statkáři, kteří v Zákonodárné radě vystupovali většinou jednotně, představovali konzervativní složku francouzské strany, stavěli se do role reprezentantů francouzských Kanadánů, což nelibě nesli zejména francouzští obchodníci a nově vznikající inteligence – notáři a právníci.

Zvláštní kauzu pro britskou správu představovala katolická církev. Jakkoli zachovávala vůči britské koruně loajalitu, a to i v průběhu americké revoluce, guvernér nehodlal připustit jakékoli posílení jejího vlivu. Když v roce 1784 vystřídal biskupa Brianda Louis-Philippe Mariauchau d'Esgly, tehdy čtyřiasmdesátiletý, a za svého nástupce vybral mladého Jeana-Françoise Huberta, cítil se guvernér Haldimand, který právě dlel v Anglii a nebyl proto konzultován, podveden. Marně však usiloval nahradit Huberta senilním Mongolfierem, který by zřejmě zemřel dříve, než by převzal biskupskou mitru. Když se později Jean-François Hubert stal biskupem, prosadili Angličané za jeho nástupce probritsky orientovaného Charlese-Françoise Baillyho de Masseina.

Katolická církev, která velkou měrou přispěla k zachování kulturního dědictví Québecu, se na konci 18. století v Severní Americe potýkala s klesajícím počtem kněží. Činnost některých řádů byla omezena, jezuitský řád byl zakázán (po úmrtí posledního jezuita v roce 1800 přešel celý jejich majetek na britskou korunu). Ženské řády měly situaci o něco snazší, neboť směly přijímat další novicky; jejich většímu počtu bránila instituce věna, které musela každá nevěsta Kristova přinést. Oficiální kruhy si však stěžovaly, že jeptišky „často praktikují vedlejší podnikatelskou činnost a příliš hrají karty“.

ÚSTAVNÍ ZÁKON Z ROKU 1791

O změnu ústavních poměrů v kolonii dlouhodobě usilovali především angličtí obchodníci, kteří se dožadovali vzniku shromáždění kontrolovaného anglicky mluvící menšinou. Sami sebe totiž považovali za nositele hospodářského růstu a nárokovali si tedy i více politického vlivu. Hlavní návladní James Monk si ce souhlasil s tím, aby anglofonní Kanadáné v nové správě dominovali, ale William Smith, který stál v čele justice, byl toho mínění, že tuto převahu musí stvrdit i silný příliv britských přistěhovalců.

Frankofonní střední vrstvy uvažovaly o ustavení shromáždění, které by naopak hájilo jejich zájmy. Velcí statkáři, kterým stávající řád skýtal různé výhody, se stavěli proti jakýmkoli změnám. Petice jedněch stihaly petice druhých.

Nový Ústavní zákon (*Constitutional Act*), připravený tajemníkem pro kolonie Williamem Grenvillem, přijal britský parlament 10. června 1791. Území Britské Severní Ameriky bylo rozděleno na Horní Kanadu (*Upper Canada*) s anglickou většinou a Dolní Kanadu (*Lower Canada*) s převahou francouzsky mluvícího

Podle konstitučního zákona Québec rozdělen na Horní a Dolní Kanadu (1791). Španělsko vrací Louisianu Francii (1800). USA si kupují Louisianu (1803).

Neúplné volební právo, podmíněné řádným placením daní a vlastnictvím určitého majetku, neuspokojovalo požadavky protestantských obchodníků, kteří se zasazovali o vytvoření shromáždění, které by vylučovalo jejich frankofonní spoluobčany. Montréalský obchodník Adam Lymburner se pokoušel získat podporu pro vytvoření většinového zastoupení ve shromáždění měst, ve kterých žilo více anglicky hovořících obyvatel, přestože městské obyvatelstvo tvořilo pouze pětinu populace. Svůj diskriminující požadavek zdůvodňoval tím, že statkáři se snaží omezovat rozvoj obchodu. Anglofonní obchodníci se přiřadili k nejzklamanější skupině obyvatelstva, jejíž ambice byly nejméně uspokojeny a která měla k britské nadvládě největší výhrady.

Horní Kanada před rokem 1840

PŘÍCHOD LOAJALISTŮ

Území Horní Kanady, nynějšího Ontaria, bylo v době americké revoluce součástí provincie Québec. Podle proklamace z roku 1763 připadlo původním obyvatelům a jediné evropské osídlení představovalo několik farmářských rodin v okolí nynějšího Windsoru, které zásobovaly pevnost Detroit na druhé straně řeky. Pevnosti, které zde Francouzi zbudovali a jež sloužily hlavně jako opěrné stanice pro obchod s kožešinami, Angličané i nadále udržovali.

obyvatelstva. Rozdělení kolonie ospravedlňovala existence různých kultur a neochota jejich členů žít v souladu.

Každá část měla svého guvernéra a dvoukomorový parlament, zčásti jmenovaný guvernérem, zčásti volený na podkladě vysokého majetkového censu. Guvernéř jmenoval Výkonnou radu; členství v ní se dědilo podobně jako křeslo v britské Sněmovně lordů. Velcí vlastníci půdy si tak podrželi privilegované postavení. Guvernérem jmenovaná Výkonná rada tvořila jeho osobní kabinet, v němž on sám měl vyhrazeno rozhodující právo veta.

Stejně jako volební census v Británii, který umožňoval účast na volbách jen velmi omezené skupině občanů, fungoval obdobný volební systém i v Kanadě. Vzhledem k odlišné sociální struktuře se však mohla voleb zúčastnit většina mužského obyvatelstva kolonie. Vazba volebního práva na vlastnictví majetku však diskvalifikovala většinu žen.

Neúplné volební právo, podmíněné řádným placením daní a vlastnictvím určitého majetku, neuspokojovalo požadavky protestantských obchodníků, kteří se zasazovali o vytvoření shromáždění, které by vylučovalo jejich frankofonní spoluobčany. Montréalský obchodník Adam Lymburner se pokoušel získat podporu pro vytvoření většinového zastoupení ve shromáždění měst, ve kterých žilo více anglicky hovořících obyvatel, přestože městské obyvatelstvo tvořilo pouze pětinu populace. Svůj diskriminující požadavek zdůvodňoval tím, že statkáři se snaží omezovat rozvoj obchodu. Anglofonní obchodníci se přiřadili k nejzklamanější skupině obyvatelstva, jejíž ambice byly nejméně uspokojeny a která měla k britské nadvládě největší výhrady.

Oblast kolem Velkých jezer byla uznána za zemi několika kmenů původních obyvatel – Odžibvejů, Ottawů a Algonkinů. Québecký guvernéř sir Frederick Haldimand koupil od Mississaugů, jak Britové nazývali Algonkiny, území u Ontarijského jezera. Do této oblasti se pak stěhovali první loajalisté, následováni asi 2000 příslušníky Ligy šesti národů, kteří bojovali na straně britské koruny. V 80. letech 18. století tak Britové ovládli okolí Niagary a celý severní břeh Ontarijského jezera s výjimkou oblasti kolem dnešního Hamiltonu a Toronta – díky nákupu půdy za pušky, munice, látky a další zboží. V souladu se svými zvyklostmi považovali Britové tuto obchodní transakci za provždy platnou, Algonkinové se naopak domnívali, že má platnost pouze dočasnou. V případě konfliktu však neměli dost sil, aby mohli vzdorovat britským vojákům a jejich irokézským spojencům, navíc potřebovali, aby jim Evropané dodávali zboží i nadále.

První loajalisté se zde za podpory britské koruny začali usazovat už v roce 1784. Podle klíče, kterým se oceňovaly jejich zásluhy, také dostávali potravu, zboží, nářadí, semena, příbytky a půdu. Asi 4000 kolonistů se usadilo na východ od Toronta, a protože to byli původním povoláním farmáři, začali zde zúrodňovat půdu. Většina z nich se narodila už v Americe, někteří pocházeli z německých přistěhovaleckých rodin nebo to byli Němci, kteří bojovali v britském vojsku. K dalším oblíbeným cílům kolonizace patřila oblast Niagary; usídlovali se zde především loajalisté z oblasti New Yorku a Pensylvánie. Když Detroit připadl Spojeným státům, přestěhovali se do této oblasti i francouzští kolonisté; na březích Erijského jezera se noví osadníci usazovali v menším počtu.

Příliv kolonistů postupně sílil a v roce 1791 vzrostl jejich počet o 20 000 až 30 000. Většina přistěhovalců patřila k chudším vrstvám obyvatelstva, teprve přistěhovalecká vlna z Nového Brunšviku v 90. letech 18. století přivedla do Horní Kanady bohatší kolonisty, mezi nimiž posléze vynikly významné rodiny Robinsonů, Jarvisů a Ryersonů.

První loajalisté žili ve stanech, později si začali budovat na březích jezer a řek esteticky málo působivé příbytky. Další kolonisté pak už obvykle stavěli nevelké dřevěné sruby s jednou, nanejvýš dvěma místnostmi. Za podlahu jim sloužila udusaná hlína, strop většinou chyběl, stejně jako solidní základy. Střechu zhotovovali z kůry nebo prkének, které se používaly jako šindele. Okenní otvory uzavírali naolejovaným papírem, komín tvořily hrubě sestavené kameny spojené jílem. Štěrbin mezi opracovanými kmeny stěn srubu ucpávali jílem a mechem; i jednoduchý nábytek byl povětšinou výtvorem jejich zcela amatérského úsilí.

Při zajišťování potravy museli kolonisté zpočátku do značné míry spoléhat na původní obyvatele. Hlavní potravinou nových usedlíků se stala kukuřice, kterou pěstovali na otevřených lučinách. Teprve po vykloučení větších ploch lesa začali pěstovat obilí.

Novým kolonistům v oblasti dnešního Ontaria nevyhovoval québecký polo-feudální seigneurální systém vlastnictví půdy. Ten byl zrušen až ústavním zákonem z roku 1791, který vytvořil Horní a Dolní Kanadu a zavedl svobodné vlastnictví půdy; zákon také požadoval, aby jedna sedmina půdy byla vyhrazena protestantské církvi. Prvním guvernérem Horní Kanady se stal John Graves Simcoe (1752–1806), důstojník, který se proslavil v bojích proti revoluci, kdy velel

E. F. Hale, York na Ontarijském jezeře, 1804

blízkým řekám přiřkl názvy Humber a Don – po sesterských tocích v severní Anglii. Náčelník Mohawků Thayendanega, známý pod anglickým jménem Joseph Brant, ironicky konstatoval, že pan guvernér má o tuto oblast vskutku nehybnou zásluhu – každému místu prý dal nové jméno z anglického zeměpisu.

Podporu pro svou angličtinskou misi nalézal Simcoe u anglikánské církve, která měla jako jediné privilegium oddávat osadníky. Podobné povolení získaly další církve – luteráni, kalvinisté a církev skotská – až roku 1798. Metodisté, kteří byli vzhledem k napojení na americkou mateřskou církev dlouho považováni za nebezpečný cizorodý element, směli osadníky oddávat až od roku 1831.

Americká revoluce sice napomohla vzniku Horní Kanady, ale od počátku 80. let 18. století mezi Spojenými státy a Kanadou vyvstaly spory o vyklizení britských posádek v Severozápadním teritoriu a sporné hranice. Ty určila mírová dohoda z roku 1783; tvořila je řeka sv. Vavřince a Velká jezera, na západě končily až před oblastí řek Mississippi a Missouri, na kterou si však činilo nárok Španělsko.

Smlouva rovněž stanovovala, že se loajalisté mohou beztrestně vrátit domů a získat zpět svůj majetek, tento slib ale americká vláda nedodržela. Simcoe nenechal porušení smlouvy ze strany Spojených států bez odezvy a odmítl jim vydat opěrné body, pevnosti Oswego, Niagara, Detroit a Michilimackinac. Dal rovněž shromážděním odsouhlasit ustavení milice, ve které se kolonisté cvičili pro případ války. Definitivní smlouvu o vydání západních opěrných pevností Spojeným státům podepsala Británie až v roce 1794.

SPRÁVA HORNÍ KANADY

Guvernér Simcoe se nevěnoval jen změnám místních jmen, soustavně pečoval zejména o vytvoření efektivní státní správy. K jeho velkému uspokojení poskytlo jeho snahám vytvořit z Horní Kanady autentickou anglickou kolonii jednoznačnou podporu i nově zvolené Zákonodárné shromáždění.

Prvním úkolem tohoto sboru se stalo vytvoření právního systému. Guvernérem jmenovaný šéf justice William Osgoode, uznávaný anglický právník, sta-

loajalistické jednotce tzv. královských strážců (*Queen's Rangers*). Simcoe chtěl z Kanady vytvořit centrum britské moci v Severní Americe a doufal, že se Kanada v budoucnu stane přitažlivou i pro Američany, které se snažil lákat na volnou půdu. Jeho sen vytvořit jakousi „malou Anglii“ vyjadřovaly i nové zeměpisné názvy, které razil. Jako budoucí hlavní město Horní Kanady vybral usedlost Kotequongong v jihozápadní části provincie a přejmenoval ji na Londýn, řeku Ashkahnesebe (což značilo *parohy*, jež její ústí připomínalo svou rozvětvenost) na Temži. Irokézská osada Toronto dostala jméno York a dvěma

nul v čele Soudu královské stolice (*Court of King's Bench*), vrchního orgánu občanského i trestního práva. V každé oblasti byl vytvořen místní soud, značným pravomocím se těšily smírčí soudy, neboť měly právo prověřovat soudní případy, vykonávat dozor nad stavbami cest a mostů a vydávat různá potvrzení a licence (včetně živnosti hostinské). Městští radní byli napříště jmenováni, nikoli voleni jako například v Nové Anglii.

Nová státní správa se nechtěla smířit s existencí otroctví. Většina loajalistických Afroameričanů se po vítězství americké revoluce dostala do Nového Skotska, někteří se ale octli i v Horní Kanadě. Černé otroky vlastnil dokonce i náčelník Joseph Brant, stejně jako anglikánský misionář John Stuart v Kingstonu. V roce 1792 bylo v Horní Kanadě na 3000 otroků; jejich pán je měl živit a šatit a zajišťovat jim bydlení; vzhledem k velmi krátkému vegetačnímu období nemohl očekávat spolehlivou návratnost těchto investic. Simcoe proto považoval otroctví za nevýhodné a z jeho iniciativy se ho shromáždění rozhodlo v provincii postupně zrušit. Do provincie nesměli být přiváženi noví otroci, děti otroků dostávaly po dosažení pětadvaceti let svobodu, otroctví tak časem samo zaniklo.

Guvernér se snažil napomoci vzniku nové společenské vrstvy, aristokracie, o kterou by se správa kolonie mohla napříště bezpečně opírat. Členům Výkonné rady a Zákonodárného shromáždění a jejich potomkům přiděloval rozsáhlé pozemky a doufal, že se z nich stane jakási nová pozemková šlechta. Většina z nich však neměla o obdělávání půdy zájem a čekala na příležitost, jak půdu výhodně prodat. Půda byla obecně přidělována buď „oficiálním“ usedlíkům, kteří získali zásluhu ve službách britské koruny, nebo imigrantům, kteří museli nejprve půdu oplotit, postavit na ní dům a zbudovat přístupovou cestu – teprve poté jim bylo uděleno potvrzení o vlastnictví půdy.

Aby se v kolonii výrazně usnadnil přesun lidí a zboží, nechal Simcoe vystavět dvě klíčové silnice. Z Burlingtonského zálivu k řece Temži vedla Dundas Street, pojmenovaná po Henrym Dundasovi, ministru vlády Williama Pitta mladšího. Druhá strategicky významná cesta spojovala York s jezerem Simcoe (guvernér ho pojmenoval po svém otci) ve směru severojižním a dostala jméno Yonge Street po siru Georgi Yongeovi, tehdejší britském ministru války. Tento dopravní kříž pak umožnil pronikání kolonistů i mimo tradiční dopravní koridory, které tvořily velké severoamerické řeky a jezera.

Guvernér Simcoe považoval „svou“ provincii za střed světa a snažil se ji přetvářet k anglickému obrazu. Jeho snahy však nenašly patřičnou odezvu ani mezi kolonisty, kteří měli své vlastní ambice a představy o životě v novém

Sir John Graves Simcoe

domově a jimž idea tradičně strukturované anglické společnosti byla značně vzdálená, ani u londýnské vlády, která guvernérovi snahu pozvednout kolonii ekonomicky i vojensky, založit v ní významné centrum anglikánské církve a univerzitu nijak významně nepodpořila. Přesto Simcoe v kolonii vytvořil nové životaschopné společenství; vydatně mu v tom pomohla jeho vzdělaná žena Elizabeth, jejíž deník a pozoruhodné kresby pomohly uchovat autentický obraz Horní Kanady konce 18. století. Ženy lojalistů hrály v době přesídlování z Nové Anglie a zabydlování nového domova důležitou, často přímo hrdinskou roli. Očekávalo se od nich, že se v nové zemi zařadí do hodnotového systému tradiční patriarchální společnosti. Jejich muži většinou sloužili v armádě a ony se proto často stávaly cílem represí, například ze strany amerických rebelů. K významným ženám tohoto období se řadila sestra náčelníka Mohawků Molly Brantová, která žila až do své smrti v roce 1796 v Kingstonu. Její slovo mezi původními obyvateli platilo více než slova tisíců bílých mužů – tak se o autoritě, kterou mezi Indiány požívala, vyjádřil jeden úředník státní správy pro indiánské záležitosti. Díky Molly Brantové zůstávali Mohavkové i Irokézové věrní britské koruně.

NÁRŮST OBYVATEL HORNÍ KANADY

Populace Horní Kanady počala na sklonku 18. a na počátku 19. století dramaticky růst. Tento trend se ovšem netýkal původních obyvatel, jejichž počet naopak klesal. Indiáni postupně rozprodávali svá území, přičemž smlouvu o prodeji považovali za krátkodobou. Překvapovalo je proto, že jim kolonisté zakazovali svobodně se přes jejich bývalá území pohybovat. V letech 1805–1818 se britské koruně podařilo odkoupit od Mississaugů všechna území na sever od Ontarijského jezera. Zdejší indiánské obyvatelstvo zcela zdecimovaly epidemie spalniček, tuberkulózy a příušnic, které zahubily dvě třetiny kmene. Podobně tragický osud stihl i kmeny Irokézů, postupně vytlačované od řeky sv. Vavřince.

Ostrov sv. Jana přejmenován na Ostrov prince Edwarda (1798). Ostrov Ile d'Anticosti a pobřeží Labradoru od řeky sv. Jana k Hudsonově průlivu jsou zákonem o Labradoru (1809) přičleněny k Newfoundlandu.

Do země se valily mohutné proudy nových přistěhovalců, které lákala především vidina volné půdy a náboženská svoboda, například kvakeri z Británie, menonité a moravští bratři z Německa. Většina z nich se usadila na pláních Horní Kanady a žila životem, jehož některé projevy jim ve staré vlasti byly upírány. Guvernér Simcoe vítal zejména kvakery, kteří se usídlili v okolí Nia-

gary, protože odtud měli dobré spojení do Pensylvánie, kde žily velké komunity kvakerů i menonitů. K jejich silným stránkám patřily zkušenosti s pobytem v divočině, znalost výroby nástrojů, schopnost přesně spravovat finanční záležitosti i smysl pro vzájemnou solidaritu. Menonité se usídlili v obtížněji dosažitelných oblastech Ontaria kolem Waterloo. Do jejich sousedství se později, v roce 1824, přímo z Německa přistěhovali amišové, odnož menonitské víry, a po nich i další kolonisté, například luteráni či římskokatolíci. Tento kout Ontaria si zachoval svůj etnický charakter až do dnešních dnů. Při projíždění mezi tamějšími farmami lze i dnes spatřit menonitské domy bez elektrického vedení (i když v sousedních stodolách pohání zemědělské stroje elektřina), na silnici potkat koníkem tažený černý vůz, na jehož kozlíku sedí děvče v dlouhých černých šatech s kostkovaným šátkem na hlavě. Na trhu můžete koupit mošt, který menonité ve velkých černých kloboucích přímo před vámi lisují z červených jablíček, i nádherně voňavý pecen chleba, vytažený z pece roztopené dřevem. Na farmách středního Ontaria jako by se zastavil čas.

H. P. Share, Trapeři na severozápadě

Tento kout Ontaria se postupně rozmáhala a rozrůstala, v roce 1812 zde žilo už 75 000 obyvatel, soustředěných především kolem řeky sv. Vavřince a kolem Ontarijského a Erijského jezera. Kolonisté se věnovali především klučením lesů a jejich přeměnou v zemědělskou půdu; politika je příliš nezajímala. Nově přichozí ze Spojených států záhy přečíslnili lojalisty a britské přistěhovalce v poměru čtyři ku jedné. Následné události je však postavili před nutnost hledat svou identitu, podobně jako se to před lety stalo obyvatelům Akádie.

Horní Kanada se postupně rozmáhala a rozrůstala, v roce 1812 zde žilo už 75 000 obyvatel, soustředěných především kolem řeky sv. Vavřince a kolem Ontarijského a Erijského jezera. Kolonisté se věnovali především klučením lesů a jejich přeměnou v zemědělskou půdu; politika je příliš nezajímala. Nově přichozí ze Spojených států záhy přečíslnili lojalisty a britské přistěhovalce v poměru čtyři ku jedné. Následné události je však postavili před nutnost hledat svou identitu, podobně jako se to před lety stalo obyvatelům Akádie.

Horní Kanada se postupně rozmáhala a rozrůstala, v roce 1812 zde žilo už 75 000 obyvatel, soustředěných především kolem řeky sv. Vavřince a kolem Ontarijského a Erijského jezera. Kolonisté se věnovali především klučením lesů a jejich přeměnou v zemědělskou půdu; politika je příliš nezajímala. Nově přichozí ze Spojených států záhy přečíslnili lojalisty a britské přistěhovalce v poměru čtyři ku jedné. Následné události je však postavili před nutnost hledat svou identitu, podobně jako se to před lety stalo obyvatelům Akádie.

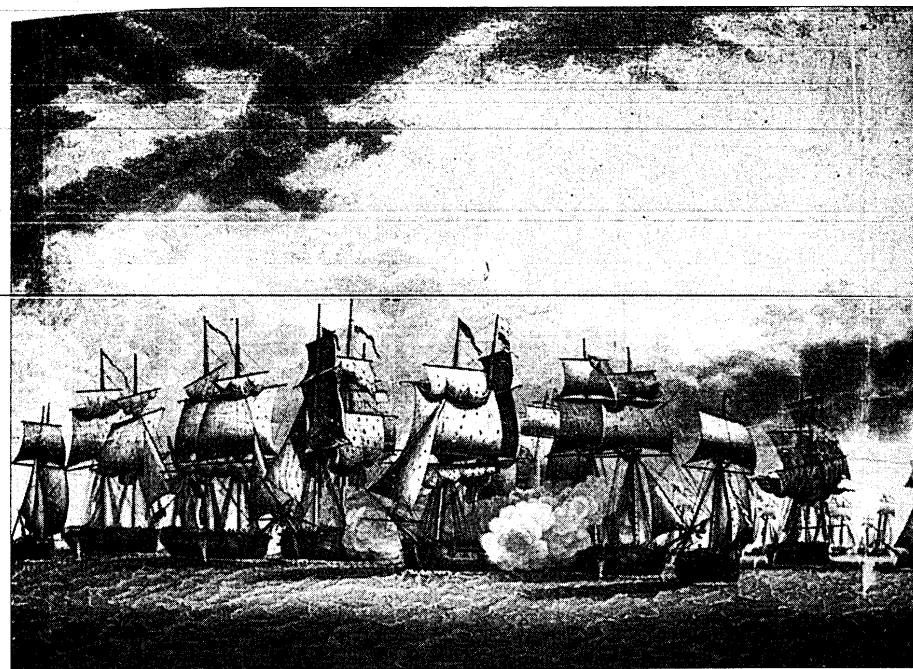
Horní Kanada se postupně rozmáhala a rozrůstala, v roce 1812 zde žilo už 75 000 obyvatel, soustředěných především kolem řeky sv. Vavřince a kolem Ontarijského a Erijského jezera. Kolonisté se věnovali především klučením lesů a jejich přeměnou v zemědělskou půdu; politika je příliš nezajímala. Nově přichozí ze Spojených států záhy přečíslnili lojalisty a britské přistěhovalce v poměru čtyři ku jedné. Následné události je však postavili před nutnost hledat svou identitu, podobně jako se to před lety stalo obyvatelům Akádie.

Velká Británie, která měla Američanům podle mírové smlouvy z roku 1783 předat opěrné pevnosti, s tímto aktem nijak nespěchala. Válka mezi ní a Spojenými státy americkými se zdála být nevyhnutelnou. Guvernér Simcoe doufal, že se mu mezi Kanadou a USA podaří rychle utvořit jakýsi nárazníkový indiánský stát. Zprvu vypadalo vše nadějně, ale po bitvě u Fallen Timbers v roce 1794, v níž americký generál Anthony Wayne porazil Indiány kmene Ohio, se guvernérův sen rozplynul. Británie se tedy raději pokusila vztahy se Spojenými státy urovnat a podepsala s nimi v roce 1794 smlouvu, nazvanou po šéfovi americké justice Johnu Jayovi, který vedl jednání. Na základě „Jayovy smlouvy“ měla Británie stáhnout své posádky ze Severozápadního teritoria do poloviny roku 1796.

Britská omezení námořního obchodu s Francií, zejména po obnovení válek v Evropě roku 1803, však postihla také severoamerické lodě a vedla ke značnému napětí ve vztazích mezi Velkou Británií a USA. Američané, kteří prosazovali důslednou neutralitu moří, se cítili poškozeni i tím, že Britové zastavovali jejich lodě a hledali na nich uprchlé britské dezertéry, přičemž neuznávali potvrzení o jejich americkém občanství. Vzestup protibritských nálad v USA, zejména mezi hraničářskými osídlenci, byl dále posilován některými neúspěchy v bojích proti indiánské konfederaci vedené náčelníkem Tecumsemem, jež Britové podporovali, a také snahami o dobytí úrodných oblastí v Horní Kanadě.

Prezident USA James Madison tedy nakonec předložil Kongresu návrh na vyhlášení války Velké Británii. K vyhlášení tzv. druhé války za nezávislost došlo 18. června 1812, její průběh ale nebyl pro USA zdaleka příznivý. Za úspěchy v britsko-americkém konfliktu vděčí Kanadčané především generálu Isaaku Brockovi, který na hranicích nechal vybudovat pevnostní systém, staral se o výcvik provinční milice a pečoval o dobré vztahy s Indiány. Původní obyvatelé pak armádě Horní Kanady významně pomohli. Tecumseh a stovky jeho válečníků se spojili s Brity a společně se jim podařilo obsadit pevnost Michilimackinac, ležící mezi Huronským a Michiganským jezerem. Ke kapitulaci rovněž donutili americké vojsko u Detroitu a společně zvítězili i u Queenstonských výšin poblíž pevnosti Niagara, což ovšem generál Brock zaplatil životem. Američany tento průběh konfliktu zaskočil, neboť očekávali, že celá válka bude spíše připomínat poklidnou procházku a že se na jejich stranu postaví početné americké obyvatelstvo přesídlené ze Spojených států, jemuž slibovali mnohem svobodomyslnější vládu.

Britské úspěchy v roce 1812 zvrátily částečné ztráty v letech 1813–1814. Američanům se podařilo krátce okupovat York (Toronto) a oblast Niagary, demoralizující vliv měla dezerte dvou členů shromáždění na americkou stranu; odvetný útok britských sil však Američany z území Horní Kanady nakonec vytlačil. Britové porazili americké vojsko v bitvě u Beaver Dams na řece sv. Vavřince. Pátého října 1813 byl u Moraviantownu zabit Tecumseh; tím zanikla indiánská konfederace a Indiánům v oblasti Velkých jezer se ji už nepodařilo obnovit. Americký kapitán Oliver Perry uspěl ve střetu s britskou flotilou na Erijském jezeře (bitva 10. září 1813), nakonec se do amerických rukou vrátil

Bitva na Erijském jezeře v roce 1813 postavila proti sobě Brity a Američany

i Detroit. Poslední pokus Američanů získat Horní Kanadu Britové odvrátili v červenci 1814 v bitvě u Lundy's Lane poblíž Niagarských vodopádů.

Ukončení napoleonských válek v Evropě umožnilo Velké Británii vyslat do Ameriky vojenské posily, které se vylodily v Chesapeackém zálivu, přepadly a vypálily samotný Washington (24. –25. srpna 1814), ale byly odraženy při útoku na Baltimore. Mírová smlouva v Gentu 24. prosince 1814 pak obnovila hranice platné před válkou a zřídila komisi pro delimitaci hranic na severovýchodě. Pro obyvatele Horní Kanady však měl konflikt a následné obnovení *status quo* značný význam – vytvořilo z nich samostatnou komunitu; už se necítili být ani Američany, ani pouhými poddanými britské koruny; stali se z nich Kanadčané.

SPOLEČNOST HORNÍ KANADY

Přestože zachovala většina amerických kolonistů usídlených v Horní Kanadě v případě britsko-amerického konfliktu věrnost své nové vlasti, snažila se britská vláda podporovat vlastní imigraci tak, aby počet britských osadníků převýšil počet osadníků ze Spojených států. Imigrantům z USA navíc znesnadnila usazování tím, že právo na vlastnictví půdy získávali až po sedmi letech „odžitých“ v provincii. Ani toto diskriminující opatření však neodradilo značný počet bývalých černých otroků z jihu i severu USA, kteří se usídlovali zejména

60 v kanadském příhraničí. Po roce 1815 začalo do Horní Kanady přijíždět více přistěhovalců z Británie, po kterých v 90. letech 18. století tak toužil guvernér Simcoe. Do Nového světa je přiváděla ekonomická krize a nezaměstnanost, sužující Evropu po napoleonských válkách.

Poválečné Británii nárůst vlastní imigrace vyhovoval – snižovalo se tak reálné nebezpečí sociálních nepokojů v mateřské zemi a současně se tím posilovala moc impéria. Přistěhovalcům byly hrazeny cestovní výdaje, v nové zemi získali půdu a nezbytné zemědělské nářadí, v každé osadě působil kněz a učitel, oba placení britskou korunou. Vlny přistěhovalců proudily do Horní Kanady nejen z Anglie, ale v oblasti jižně od současné Ottawy se usadilo i mnoho tkalců ze Skotska a v okolí Peterborough a Londonu našli nový domov imigranti z Irska. V polovině 20. let 19. století britská vláda podporu přistěhovalců podstatně omezila; částečně ji převzali soukromé dobročinné organizace, mnoho imigrantů přicházelo na vlastní pěst. Ve 30. letech 19. století to například byli Irové, které z Irska vyhnala katastrofální neúroda brambor a následný hladomor.

Mnoho imigrantů, namačkaných v podpalubí, bez dostatku potravin, vody a čerstvého vzduchu, umíralo už během plavby. Odolnější jedince očekávala po šesti i více týdnech plavby na půdě Nového světa dlouhá a neméně namáhavá cesta k jejich zaslíbenému domovu. Někdy trvalo celý život jedné generace, než si noví osadníci připravili půdu a mohli na ní začít farmařit. Z chudých dělníků se tak ale stali vlastníci půdy, což by se jim v mateřské zemi sotva poštěstilo. Trvalý nedostatek pracovních sil, s nímž Horní Kanada zápasila, poskytoval každému příležitost vydělat si na živobytí, zařadit se do svobodné společnosti a ještě si nahospodařit na vlastní farmu.

Indiáni, původní vlastníci půdy, byli nuceni před náporem kolonistů ustupovat do odlehlejších oblastí. Od roku 1818 vláda přestala od Indiánů půdu vykupovat a na místo toho jim za ni začala platit roční rentu; původním obyvatelům připadal tento systém výhodnější než jednorázová platba. Prorůstání nových usedlostí do jejich území od sebe jednotlivé indiánské kmeny oddělovalo a izolovalo, vzájemná komunikace mezi nimi vázla a společný postup při řešení smluv uzavíraných se státní správou byl stále obtížnější. Na území Horní Kanady se pod tlakem amerických usedlíků, postupujících vytrvale směrem k řece Mississippi, uchýlovaly i některé indiánské kmeny z této oblasti.

Politickou kontrolu nad Horní Kanadou měla v letech 1815–1840 v rukou konzervativní a silně protiamericky orientovaná skupina známá jako tzv. Family Compact (rodinná dohoda), která si udržovala rozhodující postavení ve všech důležitých článcích státní správy, především ve Výkonné radě a v Zákonodárném shromáždění. V jejím čele stál John Strachan, anglikánský kněz, vlivný učitel, který byl po dvě desetiletí hlavním poradcem guvernérů. Oporou mu byli zejména jeho bývalí žáci, pocházející z obdobného prostředí, částečně bývalí loajalisté či britští imigranti, které válka v letech 1812–1814 přesvědčila o nutnosti úzké spolupráce s britskou korunou. Zasazovali se proto o posílení vlivu anglikánské církve, které připisovali významné úkoly v procesu upevnění morálky, a věřili, že pro hospodářský rozvoj Horní Kanady je rozhodující promyšlená podpora obchodu a bankovníctví, účelná regulace přistě-

61 hovalectví a rychlé budování průplavů jako významných dopravních cest. S konzervativní ideologií *Family Compact* se identifikoval především sir Peregrine Maitland, který byl guvernérem Horní Kanady v letech 1818–1828.

Family Compact také prosazovala názor, že jedna sedmina půdy, která měla být podle vládního nařízení vyhrazena protestantským kněžím, patří výhradně protestantům anglickým. Toto tvrzení zpochybňovali presbyteriáni, skotští protestanté, kteří se domáhali příslušné části této půdy. Největší popularitu si získala metodistická církev, která svou oporu hledala hlavně mezi chudšími přistěhovalci. Metodističtí kněží docházeli za svými ovečkami až k táborovým ohnům, a tam také kázali, modlili se a zpívali. S podporou prvního domorodého metodistického misionáře Petera Jonese z kmene Mississauga, který se svým bratrem Johnem přeložil bibli z angličtiny do odžibvejštiny, se jim podařilo obrátit na víru 2000 Indiánů.

Napětí mezi anglikánskou a metodistickou církví se postupně stupňovalo. Na pohřbu biskupa Jacoba Mountaina obvinil arcidiákon John Strachan metodisty z nevzdělanosti, neložnosti a republikánství. V roce 1826 mu ve slavném traktátu *Dvanáct tisíc slov* odpověděl tříadvacetiletý metodistický kněz Egerton Ryerson (1803–1882), který dokazoval, že tomu tak není, že metodisté nejsou nevzdělaní a nepodporují republikánské ideje, a dokonce zpochybnil legitimitu výlučného postavení anglikánské církve. Zahájil tím svou více než padesátiletou kariéru vůdčí osobnosti ontarijského politického života a především vlivného reformátora školského systému a vzdělávání vůbec. Vedoucí postavení anglikánské církve značně oslabovala i existence jiných církví (například baptistů, kvakerů, křesťanských univerzalistů, mormonů, menonitů, irských katolíků a řady dalších), které v Horní Kanadě napomáhaly rozvoji náboženského pluralismu.

Náboženské spory se přenášely i do oblasti vzdělávání, které bylo až do roku 1815 v podstatě soukromou záležitostí. O vzdělávání dětí se dlouho starali sami rodiče či soukromí učitelé. Teprve Akta o obecném školství z roku 1816 vydělila z rozpočtu kolonie 6000 liber na udržování místních škol. Přes odpor Johna Strachana se později podařilo prosadit na církvích nezávislé školství, jeho finanční podpora však byla snížena na pouhých 2500 liber. Ještě ve 30. letech 19. století se základního vzdělání dostávalo jen každému čtyřadvacátému dítěti. Zlom nastal až po spojení Horní a Dolní Kanady; elementární školní vzdělání pak získávalo prakticky každé dítě.

Zklamany John Strachan obrátil svou pozornost na střední školství, ale ani to se mu pevně propojit s anglikánskou církví nepodařilo. Návrh na vytvoření provinční univerzity King's College v Yorku, úzce svázané s anglikánskou církví, Zákonodárné shromáždění neschválilo. Mezitím však metodisté v Coburgu založili Victoria College a presbyteriáni v Kingstonu Queen's College.

Na pomoc chudým imigrantům vznikla v roce 1817 na dobrovolném základě charitativní Společnost pro pomoc cizincům, jež si za svůj vzor vzala obdobnou instituci v Anglii; později byla přejmenována na Společnost pro pomoc nemocným a opuštěným. Náplň činnosti tohoto sdružení vyjadřoval sám název; nárok na její pomoc měli pouze nemocní a bezmocní. Zdraví mohli jít pracovat do „průmyslových domů“ a na živobytí si sami vydělávat. K politické

62 | kultuře doby patřilo, že lidé bez práce byli považováni za lenochy a nezaměstnanost se pokládala za kriminální provinění, stejně jako například opilství; také k jeho potlačování vzniklo v zemi několik církvemi podporovaných společností.

HOSPODÁŘSKÝ ROZVOJ HORNÍ KANADY

V první polovině 19. století se Horní Kanada díky silné přistěhovalecké vlně stala společenstvím s vyhraněným hospodářstvím, založeným na zemědělské rostlinné výrobě. Tři čtvrtiny příjmů farmářů pocházely z prodeje obilí; obilí a mouka představovaly také hlavní vývozní artikly provincie. Život na farmách vyžadoval spolupráci celé rodiny: muži a chlapci trávili čas hlavně na polích, ženy a dívky se věnovaly pěstování zeleniny a ovoce, zhotovovaly různé tkané výrobky a připravovaly máslo a sýr pro domácí spotřebu i na prodej.

Vedle obilí představovalo další důležitý vývozní artikl dříví, v podstatě vedlejší produkt získávaný při klučení lesů. V okolí Ontarijského jezera byly stromy bezhlavě káceny v takovém měřítku, že došlo k masivní erozi půdy a voda splachovala do jezera celé tuny zeminy. To postupně znemožnilo tah lososů po řece sv. Vavřince až do jezera, kde byl poslední losos uloven v roce 1890 (obnovit tah ryb se podařilo kanadskému ministerstvu přírodních zdrojů až o sto let později). Organizovanější a spořádanější formy dosáhla těžba dřeva pouze v údolí řeky Ottawy.

Zvyšující se obchodní obrat kladl vyšší nároky i na dopravní systém a stimuloval výstavbu komunikací. Ve 20. letech 19. století vzniklo pravidelné dostavníkové spojení mezi Yorkem a Kingstonem, pravidelné jízdy dostavníkem byly z Yorku, v roce 1834 přejmenovaného na Toronto, postupně organizovány i do dalších míst; z Yonge Street se díky tomu brzy stala významná dopravní tepna.

Nejschůdnější dopravní cestu přes Velká jezera a řeku sv. Vavřince komplikovaly dvě hlavní překážky – Niagarské vodopády a přejeze poblíž Montréalu; teprve výstavba kanálu v roce 1825 umožnila přejeze obejít. Rozsáhlým projektem byly výstavba kanálu Rideau, spojujícího řeku Ottawu (v místech dnešního hlavního města Kanady) s Kingstonem na severním břehu Ontarijského jezera. Budování této vodní cesty, která měla sloužit účelům hospodářským i vojenským (pro případ napadení Horní Kanady Američany), plně financovala britská vláda (výlohy dosáhly jednoho milionu liber). Práce začaly v roce 1826 a trvaly téměř šest let. Přes 200 kilometrů dlouhý kanál sice nikdy neposloužil při obraně země, ale pro hospodářský rozvoj východní části provincie znamenal významný přínos (v současné době slouží pouze jako oblíbená trasa rekreačních plavidel).

Hospodářské důvody stály v pozadí dalšího projektu – Wellandského kanálu. Američané, kteří Kanadánům hospodářsky úspěšně konkurovali, totiž vybudovali vodní cestu, spojující Velká jezera s New Yorkem (Erijský kanál mezi Bufalem ve východním cípu Erijského jezera a městem Albany na horním toku řeky Hudson byl otevřen v roce 1825), která silně přitahovala i obchod z Kanady. Pro kanadské farmáře bylo finančně výhodné posílat obilí určené do Británie lodí po Erijském kanálu a dál po řece Hudson do newyorského přístavu;

Symbol Kanady – Niagarské vodopády

New York už byl tehdy vzkvétajícím městem, které mělo čtvrt milionu obyvatel – stejně tolik jako celá Horní Kanada. Wellandský kanál, který byl dokončen v roce 1829, umožnil obejít Niagarské vodopády a otevřel tak kanadskému vývozu nové možnosti. Náklady stavby hradila částečně britská vláda, ale významně se na nich podíleli i soukromí kanadští a američtí investoři; nejvíce peněz vložil do projektu John B. Yates z Oswega ve státě New York, který se stal vlastníkem největšího počtu akcií. Stavba Wellandského kanálu byla nejrozsáhlejším veřejně financovaným projektem své doby.

Financování podobných projektů a dalších hospodářských aktivit se odráželo v naléhavější potřebě fungujícího bankovního systému. Prvními finančními ústavy, které v Horní Kanadě působily, byly odbočky Bank of Montréal, založené v roce 1817. Brzy poté požádali obchodníci z Kingstonu vládu o povolení založit svou vlastní banku. K jejich velkému zklamání se však novým centrem bankovníctví stal York (pozdější Toronto); nově vytvořená banka, která zde začala působit v roce 1822, dostala jméno Bank of Upper Canada (*Banka Horní Kanady*) a byla zcela v rukou vlády. Devět z jejích patnácti ředitelů patřilo k vládnímu establishmentu – byli to členové Výkonné rady nebo Zákonnodárného shromáždění. Založení banky ovšem posílilo ekonomický vliv Yorku, kam už v roce 1797 z Niagara-on-the-Falls, místa ležícího v bezprostřední blízkosti kanadsko-americké hranice, přesídlila z bezpečnostních důvodů vláda provincie. V roce 1834, po spojení Yorku s Torontem, žilo v tomto městě už téměř 10 000 obyvatel.

Ve svých představách o budoucnosti nebyli obyvatelé provincie zdaleka jednotní. Představitelé konzervativního směru (*Family Compact*), za nimiž stáli i přistěhovalci z Británie ze středních a vyšších vrstev, požadovali centralizovanou vládu, která by organizovala výstavbu kanálů nebo zakládání bank a stála neotřesitelně, neohrožována žádnou politickou opozicí, v čele tradičně hierarchizované společnosti. Opozice, jež proti nim začala vystupovat, nalézala oporu především u zemědělského obyvatelstva. To nestálo o nákladné veřejné projekty, neboť farmářům podle jejich slov mnoho užítku nepřinesly. Stoupenci opozice žádali, aby Zákonodárné shromáždění bylo volitelné a aby Výkonná rada byla odpovědná tomuto shromáždění, nikoli guvernérovi. S první vážnou kritikou *Family Compact* přišel skotský přistěhovalec Robert Gourlay, který tuto úzkou skupinu nařkl z elitářství a poukázal na její přílišný vliv na celou hornokanadskou společnost. Gourlay se při tom inspiroval zásadami přímé demokracie uplatňované na setkáních usedlíků v Nové Anglii. Za své radikální názory byl Gourlay v roce 1819 uvězněn.

Ještě před tím ale stačil spolu se svými stoupenci rozšířit dotazník, na jehož základě se pokoušel zjistit, co usedlíci považují za největší problém Horní Kanady. Brzy se sešla celá řada stížností, například na špatné cesty, vyhrazování půdy církvím a koruně a omezování imigrace ze Spojených států. Tyto kritické připomínky pak byly předány těm členům shromáždění, kteří měli ke Gourlayovi názorově nejbližší. Gourlayovci tak začali své reformní myšlenky systematicky prosazovat. Gourlayovým následníkem se stal William Lyon Mackenzie, další přistěhovalec ze Skotska. Ten začal v Queenstonu vydávat noviny *The Colonial Advocate*, v nichž vysvětloval a obhajoval snahy reformistů. Když redakce v roce 1825 přesídlila do Toronta, vloupalo se několik mladých zastánců konzervativních koncepcí *Family Compact* do jejího sídla a veškeré tiskařské zařízení skončilo na dně Ontarijského jezera. Tento čin však pozici Mackenzieho spíše posílil a ve volbách v roce 1828 získali skotští přistěhovalci ve shromáždění jedno křeslo. Celkem získali reformátoři ve shromáždění poprvé většinu – byť ji o dva roky později zase ztratili –, reprezentovanou řadou významných osobností (patřili mezi ně například právník a lékař John Rolph, právník Marshall Spring Bidwell a právníci William Warren Baldwin a jeho syn Robert). Hornokanadští reformátoři se v mnohém inspirovali ve Velké Británii i ve Spojených státech. V Británii prosadili stoupenci reformy v roce 1832 rozšíření volebního práva; k volebním urnám směli napříště přicházet nejen občané s nevelkým majetkem, ale dokonce i občané zcela nemajetní. Prezident USA Andrew Jackson vedl kampaň za rozšíření všeobecného hlasovacího práva a právo pro každého zastávat státní funkci. O podobnou zásadní demokratizaci společnosti usilovali i političtí reformátoři v Horní Kanadě.

Ve svých postojích však nebyli zdaleka jednotní. Radikální reformní křídlo vedl William L. Mackenzie, který byl třikrát zvolen do Zákonodárného shromáždění a třikrát z něj byl vyloučen. Inspirací pro něj byla zejména návštěva Spojených států a rozhovory s prezidentem Andrewem Jacksonem a obdobná cesta do Británie, kde se setkal s významnými reformátory Jeremym Benthamem, Richardem Cobdenem a Johnem Brightem. Podporu radikálům vyjádřil

rovněž John Rolph. Umírněnější skupina, vedená Robertem Baldwinem a Egertonem Ryersonem, nechtěla jít tak daleko a převzít americký systém přímé odpovědnosti vlády voličům, postačoval jim britský systém odpovědnosti vlády zastupitelskému shromáždění.

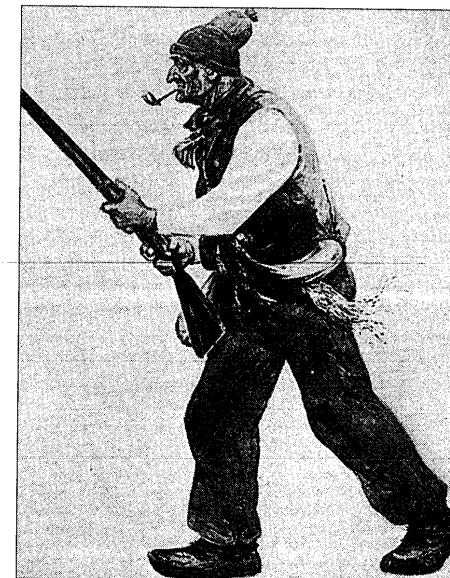
Ve volbách v roce 1834 získali reformátoři většinu a Mackenzie se stal předsedou petičního výboru Zákonodárného shromáždění a starostou Toronta. Po svém vítězství se reformátoři v Zákonodárném shromáždění snažili prosadit volbu Zákonodárné rady, odpovědnost Výkonné rady Zákonodárnému shromáždění a rozsáhlé omezení guvernérských pravomocí. Guvernérem Horní Kanady byl v roce 1836 jmenován sir Francis Bond Head. Mnohé překvapilo, že do Výkonné rady, tj. kabinetu, přizval i dva reformátory, Roberta Baldwina a Johna Rolpha. Nicméně činnost Výkonné rady posléze ignoroval, a když se shromáždění s reformní většinou postavilo proti rozpočtu, guvernér odmítl podepisovat finanční výdaje a patovou situaci vyřešil rozpuštěním Zákonodárného shromáždění a vypsáním nových voleb.

Po předvolební kampani, kterou guvernér označil za boj mezi americkým republikánstvím a britským politickým dědictvím a jež byla částečně zmanipulována úplatky a pečlivým vymezením volebních okrsků, ve volbách zvítězili konzervativci. Mackenzie a jeho stoupenci, kteří se tak názorně přesvědčili, že legální a pokojnou cestou reformu politického systému neprosadí, přikročili k organizaci lidového povstání. Ve svých novinách *The Constitution*, vydaných symbolicky v den výročí americké nezávislosti 4. července 1836, vyzval Mackenzie k přímé akci. Jeho stoupenci vydali Torontskou deklaraci, která svým obsahem i stylem připomínala americké Prohlášení nezávislosti.

OZBROJENÉ POVSTÁNÍ

Radikalizaci obyvatelstva podpořila i hospodářská recese, jež ve spojení s neúrodami posledních let postihla především farmáře. Ti byli připraveni Mackenzieho následovat. Povzbudivě působily i zprávy o povstání v Dolní Kanadě v čele s Louisem-Josephem Papineauem.

K ozbrojenému vystoupení stoupců reformy došlo nakonec až koncem roku 1837. Počátkem prosince se u Montgomeryho taverny na Yonge Street shromáždilo asi 1000 špatně vyzbrojených vzbouřenců. Pátého prosince se jich asi 500 vydalo na jih k Torontu, kde se chystali napadnout provládní milici. Pozdě odpoledne narazili na dvacetičlennou hlídku vládního vojska, která na ně několikrát vy-

Québecký patriot, povstání z roku 1837

střelila a uprchla. Mackenzieho muži střelbu opětovali a zalehli, aby v palbě mohli pokračovat jejich spolubojovníci v další linii. Ti se však domnívali, že jejich druzi byli zastřeleni, a rozprchli se. Za tímto tragikomickým vojenským střetem, v němž padli dva rebelové a jeden loajalista, udělali tečku vládní jednotky z Hamiltonu, které 8. prosince vypálily Montgomeryho tavernu a vzbouřence bez okolků rozprášily. Stejně snadno byla poblíž Brantfordu zlikvidována i skupina asi 500 rebelů vedených lékařem Charlesem Duncombem. Špatně připravené a nekoordinované povstání bylo poraženo. Mackenzie a Duncombe uprchli do Spojených států, další dva velitelé, Samuel Lount a Peter Matthews, byli odsouzeni k smrti oběšením.

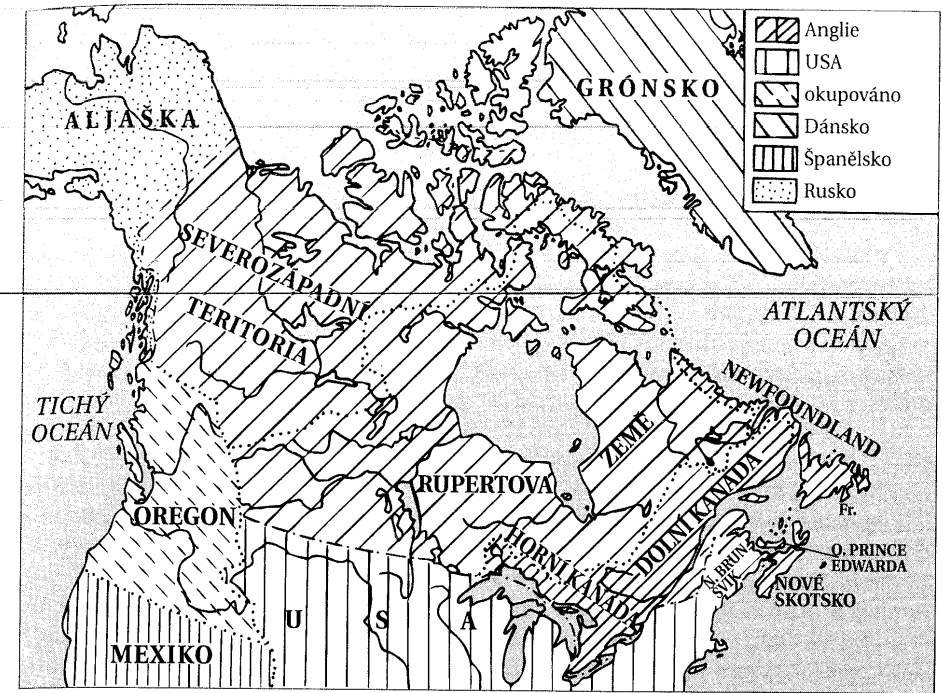
Vůdcové rebelů však ve Spojených státech začali s americkou podporou plánovat další akce. Američanům ale zdaleka nešlo jen o šíření myšlenek americké revoluce a ideálů svobody; doufali, že by se jim takto mohlo podařit připojit Horní Kanadu k USA nebo pro sebe alespoň získat jiné výhody. Mackenzie soustředil na 200 svých stoupenců na ostrově Navy Island při kanadském břehu řeky Niagary a vyhlásil zde Hornokanadskou republiku. Hornokanadčané na to odpověděli zapálením americké lodi *Caroline*, jež vzbouřence z americké strany zásobovala.

Mackenzieho stoupenci pak v roce 1838 podnikli několik výpadů přes hranice. K nejvážnějšímu střetu došlo v říjnu 1838 u Prescottu na řece sv. Vavřince, kde se vylodilo asi 200 mužů. Ti se opevnili ve starém větrném mlýně a přilehlých budovách (proto se mluví o „Windmill Battle“, bitvě u větrného mlýna). Dvacet z nich zde přišlo o život, ostatní byli nakonec přinuceni se vzdát a skončili ve vězení.

DURHAMOVA ZPRÁVA

Přestože byla rebelie z let 1837–1838 z vojenského hlediska nevýznamná, dospívají historikové při pokusech o její výklad k nejrůznějším závěrům. Obecně se shodují v tom, že díky ní si britská vláda uvědomila nezbytnost jistých změn a úprav koloniálního režimu. Britská koruna odvolala guvernéra sira Francise Bonda Heada, který svými nekompromisními postoji podstatně přispěl k politickému napětí v provincii, a na jeho místo na počátku roku 1838 jmenovala lorda Durhama (první hrabě z Durhamu John George Lambton, 1792–1840). Přestože lord Durham nepobyl v Kanadě dlouho – většinu času strávil v Dolní Kanadě, Horní Kanadu navštívil krátce pouze jednou, ale setkal se s představitelům reformistů Robertem Baldwinem –, vypracoval jeden z nejvýznamnějších dokumentů v dějinách Kanady, *Zprávu o situaci v Britské Severní Americe*, známou jako „Durhamova zpráva“ (dokončil ji v lednu 1839).

Ve své zprávě došel lord Durham k závěru, že všechny záležitosti provincie má řešit místní správa a pouze záležitosti ústavní, mezinárodně politické či týkající se obchodu s Británií nebo jinými britskými koloniemi mají zůstat pod pravomocí Koruny. Guvernéř si měl nadále vybírat své poradce a členy Výkonné rady ze strany, která získá většinu v Zákonodárném shromáždění a brát důsledně v úvahu jejich názory. Přestože Durham výslovně nepožadoval, aby guvernéř a jeho kabinet byli přímo odpovědní shromáždění, fakticky tomu tak být mělo. Nejzávažnějším bodem Durhamovy *Zprávy* byl ovšem návrh na sjednocení

Mezinárodní hranice jsou posunuty směrem na západ podél 49. rovnoběžky ke Skalnatým horám (1818). Území Oregonu je okupováno Británií a Spojenými státy. Ostrov Cape Breton navrácen Novému Skotsku (1820), Ostrov d'Aantivosti a část pobřeží Labradoru navrácena Dolní Kanadě (1825). Dohoda mezi Ruskem a Británií o hranicích Aljašky (1825).

Horní a Dolní Kanady. Horní Kanada jím měla získat nová odbytíště pro svůj trh a získat tak prostředky na úhradu dluhů za nákladnou výstavbu kanálů. Sjednocení obou Kanad se mělo stát jádrem další integrace britských kolonií v Severní Americe a urychlit anglizaci francouzského obyvatelstva Québecu.

Uvést v život doporučení lorda Durhama se zavázal jeho nástupce guvernéř lord Sydenham. Podařilo se mu vyřešit i desetiletí trvající spory mezi církvemi o jejich podíl z prodeje půdy. Podle konečného rozhodnutí se dvě hlavní protestantské církve, anglikánská a presbyteriánská, měly dělit rovným dílem o polovinu, druhá polovina připadla ostatním církvím.

Završením realizace doporučení obsažených v „Durhamově zprávě“ bylo sjednocení Horní a Dolní Kanady na základě zákona o spojení (*Act of Union*) z roku 1840. Hlavním městem Kanady se stal Kingston, malebné univerzitní městečko ležící na východní straně Ontarijského jezera v polovině cesty mezi Torontem a Montréalem. Zákon stanovil, že jediným oficiálním jazykem provincie bude angličtina. Dluhy Horní Kanady přebírala sjednocená kolonie jako celek. Její zastupitelské shromáždění se skládalo z 84 členů, své voliče v něm zastupovalo 42 poslanců z Horní Kanady a stejný počet poslanců z Dolní Kanady.